

Skriftlig dansk 2016

Hf

Censorernes evaluering af den skriftlige eksamen

Råd og vink

MINISTERIET FOR
BØRN, UNDERVISNING
OG LIGESTILLING

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	3
Sammenfatning og vigtigste udmeldinger	4
<i>Prøvesættene og besvarelsene af opgaverne</i>	4
<i>Råd og vink til den daglige undervisning</i>	4
Opgaveformuleringer Ordinær eksamen 27.05.2016	5
Opgaveformuleringer digital prøve 27.05.2016	6
Censorernes evaluering af opgavesæt og besvarelser - den ordinære prøve	7
<i>Prøvesættet som helhed</i>	7
<i>De enkelte opgaver, herunder opgaveformuleringer og særtekster</i>	7
<i>Kursisternes besvarelser set i forhold til bedømmelseskriterier</i>	8
Censorernes evaluering af opgavesæt og besvarelser - den digitale prøve	9
<i>Prøvesættet som helhed</i>	9
<i>De enkelte opgaver, herunder opgaveformuleringer og særtekster</i>	9
<i>Kursisternes besvarelser set i forhold til bedømmelseskriterier</i>	10
<i>Censorforslag til ændringer af hf-it-sættene</i>	10
Råd og vink til den daglige undervisning	11
<i>IT-prøveformen</i>	12
Grundelementer i IT-forsøget	12
Søgning på internettet	13
Kompetencebredde og introducerende artikel	13
Medieanalysen	14
Formalia ved den digitale prøveform	14
Fokusområder	16
<i>Generelle fokusområder</i>	16
<i>Det sproglige løft</i>	16
<i>Perspektivering</i>	17
<i>Det danskfaglige</i>	17
<i>Genrerne</i>	19
<i>Slutkompetencer</i>	19
Prøveformen og samspillet mellem dens elementer	19
Det faglige, taksonomiske løft	20
Den gode, sammenhængende tekst	20
Opgavegenrerne – kvaliteter og fejltyper	21
<i>Analyserende oplæg/Analyserende artikel</i>	21
<i>Introducerende artikel</i>	22
<i>Argumenterende/diskuterende artikel</i>	23
Bilag	25
<i>Opgavesæt til Hf-prøven i skriftlig dansk siden 2006</i>	25

FORORD

Dette dokument er et sammendrag af censorernes evaluering af prøverne i skriftlig dansk 2016 på Hf. Dokumentet henvender sig til alle dansklærere på Hf, som skal forberede elever på den skriftlige prøve i dansk. På baggrund af censorernes tilbagemeldinger angives en række råd og vink, som er fokuspunkter, der kan være anvendelige i forbindelse med forberedelsen og instrueringen af eleverne til prøven i skriftlig dansk. Der er tale om anbefalinger, mens det til stadighed er læreplanen, der er gældende regelgrundlag. Som bilag bringer vi en oversigt til kursister over eksamensskrivningens typiske faser samt en oversigt over emnerne for de mange eksamenssæt, der er lavet 2006-2016 – anvendelige både i det skriftlige og det mundtlige arbejde.

Vær opmærksom på, at alle eksamenssæt fremover er tilgængelige på: <http://materialeplatform.emu.dk/eksamensopgaver/>.

Uddybende statistisk materiale for Hf 2016 findes i publikationen ”Karakter- og opgavestatistik” her: <http://www.uvm.dk/Uddannelser/Gymnasiale-uddannelser/Proever-og-eksamen/Evaluering-af-gymnasiale-eksaminer>

Teksten er udarbejdet af Anders Østergaard, formand for Hf-opgavekommissionen, og undertegnede. Vi ønsker at rette en tak til censorerne for konstruktive tilbagemeldinger på den skriftlige eksamen.

Sune Weile

Fagkonsulent i dansk

SAMMENFATNING OG VIGTIGSTE UDMELDINGER

Rapporten falder i to afsnit. Først gennemgås censorkommentarerne. Dernæst gives en række *Råd og vink* til den daglige undervisning og til bedømmere, såvel censorer som lærere. De vigtigste konklusioner og udmeldinger er samlet i stikordsform nedenfor.

PRØVESÆTTENE OG BESVARELSERNE AF OPGAVERNE

- Ca. 1/3 af kursisterne (3651) skrev it-prøvesættet (mod 12 % i 2015).
- Censorerne udtrykker tilfredshed med både det ordinære opgavesæt (godt emne (romantik), gode tekster) og it-sættet (god bredde i opgaver og tekster).
- Der er stadig markant forskel mellem de to prøvesæt mht. genrevalg: 25 % valgte den analyserende opgave ved den ordinære prøve. Hele 50 % valgte den ved den digitale prøve (12 % medieanalysen, 38 % den litterære). Omvendt med introducerende artikel: Den holder sin stilling fint ved den ordinære prøve (27,8 %) og roses af censorerne. Ved it-prøven blev den valgt af meget få (4,6 %), og censorerne peger på udfordringer med delelementet metatekst.
- Når det gælder kursisters besvarelser set i forhold til de fire bedømmelseskriterier peger censorerne på gennemgående problemer mht. inddragelsen af formtræk (fx virkemidler, argumentationsmåde) i besvarelsen. Censorerne ser øgede problemer med skriftlig fremstilling, særligt ved it-prøven, til gengæld ved begge prøveformer en lille fremgang mht. genre- og formidlingsbevidsthed.

RÅD OG VINK TIL DEN DAGLIGE UNDERVISNING

I *Råd og vink til den daglige undervisning* fokuserer vi bl.a. på den nye it-prøveform, som kan få væsentlig indflydelse også på hverdagens undervisning i skriftlighed – herunder i arbejdet med at inddrage internettet på en hensigtsmæssig måde og med at formidle medieanalyser skriftligt. Som særlige emner følger vi i afsnittene *Det sproglige løft*, *Perspektivering* og *Det danskefaglige* op på censorkommentarerne om kursisters problemer dels med sproglig korrekthed, dels med perspektivering i analyserende genrer og endelig med at behandle virkemidler og argumentationsmåde i tekster. Endvidere opsummerer vi en række fokusområder, der har været gennemgående de seneste år. Det gælder punkter ved ordinær prøve som forholdet mellem prøvens to dele, herunder træning i prøveformen, men også generelle punkter som arbejdet med sprog og formidling, med at løfte fagligheden og med at skabe en god, sammenhængende tekst. Dertil kommer nogle genrespecifikke punkter, som er oplistet i skematiske oversigter over *kvaliteter og fejltypen* i hver opgavegenre. I oversigterne er inkluderet de genremæssige ændringer, der findes i it-prøveformen. Som bilag bringes en oversigt over temaer for ordinære opgavesæt siden 2006 – brugbare også som undervisningsmateriale.

Tema: Romantikken

Temaet for hæfte 1 og 2 er romantikken. Hæfterne rummer eksempler på tekster om og fra romantikken, både digte og prosa. Desuden rummer materialet debat om, hvordan romantikken har påvirket opfattelser af danskhed.

Opgaveformuleringer

Du skal besvare én af opgaverne 1-3. Anfør opgavens nummer, og formuler en overskrift som led i din besvarelse.

Opgave 1

Skriv et analyserende oplæg om *kærlighed og natur som romantiske temaer*.

Som en central del af dit oplæg skal du analysere og fortolke romanuddraget af Novalis (tekst 5), idet du især undersøger de romantiske træk.

Desuden skal du inddrage materiale fra hæfte 1.

Opgave 2

Skriv en introducerende artikel om *romantikken belyst gennem tekster af H.C. Andersen*.

Som en central del af din artikel skal du undersøge de sider af romantikken, der kommer til udtryk i eventyret af H.C. Andersen (tekst 6).

Desuden skal du inddrage materiale fra hæfte 1.

Opgave 3

Skriv en argumenterende artikel om *holdninger til danskhed i romantikken og i nutiden*.

Som en central del af din artikel skal du gøre rede for synspunkter og argumentationsmåde i artiklen af Søren Krarup (tekst 7). Diskuter synspunkterne, idet du inddrager *Kom ind i kampen for danskheden!* (tekst 4).

Desuden kan du inddrage andet materiale fra hæfte 1.

OPGAVEFORMULERINGER DIGITAL PRØVE 27.05.2016

Opgaver

Du skal besvare én af opgaverne 1-4. Anfør opgavens nummer, og formuler en overskrift som led i din besvarelse. Materialet i hæftet og på cd'en forudsættes ikke kendt af dine læsere.

- 1 Skriv en analyserende artikel om de to valgvideoer Liberal Alliance: *2025-plan* (tekst 1) og Enhedslisten: *Fællesskab fungerer* (tekst 2). Din artikel skal indeholde en sammenlignende analyse og fortolkning af de to valgvideoer (tekst 1 og 2). Du skal bl.a. karakterisere kommunikations-situationen og videoernes retoriske og filmiske virkemidler. Giv en perspektivering til fx genre eller andre argumenterende tekster.

I denne opgave *kan* du bruge materiale fra internettet.

- 2 Skriv en analyserende artikel om *Vesterhavet* (tekst 3). Din artikel skal indeholde en analyse og fortolkning af novellen, hvor du bl.a. undersøger, hvordan hovedpersonen fremstilles. Giv en perspektivering til fx tema eller genre.

I denne opgave *kan* du bruge materiale fra internettet.

- 3 Skriv en introducerende artikel om *pressefotoets funktion*. Som en central del af din artikel skal du undersøge, hvilken rolle de tilhørende fotos spiller i forhold til teksten *Reddet! Endelig! Europa! Men lige om lidt opdager de, at ingenting er, som de drømte om ...* (tekst 4). Du skal desuden inddrage ét eller flere andre pressefotos. I din artikel skal du inddrage videoen *Hvad er et godt pressefoto?* (tekst 5)

Som tillæg til din artikel skal du skrive en metatekst på ca. 300 ord om de formidlingsmæssige valg, du har truffet i artiklen; du kan bl.a. komme ind på dit valg af materiale, fokus, indhold og form, herunder virkemidler.

I denne opgave *skal* du bruge materiale fra internettet.

- 4 Skriv en diskuterende artikel om, *hvordan reality-tv påvirker vores virkelighedsopfattelse*. Som en del af din artikel skal du redegøre for centrale synspunkter i *Social-pornografisk tv* (tekst 6) og karakterisere måden, der argumenteres på. Diskuter synspunkterne, idet du inddrager andre perspektiver på debatten, som du finder på internettet.

I denne opgave *skal* du bruge materiale fra internettet.

CENSORERNES EVALUERING AF OPGAVESÆT OG BESVARELSER - DEN ORDINÆRE PRØVE

PRØVESÆTTET SOM HELHED

Årets Hf-sæt om 'Romantikken' sætter fokus på en litterær periode, ligesom det skete med Det moderne gennembrud i 2012 og, tematisk vinklet, med sættet om Velfærdssamfundet i 2014. Genremæssigt ligger tyngden på litterære tekster, men også debatartikler inddrages foruden hele fire eksempler på billedkunst fra perioden. Opbygningen af sættet er på linje med de seneste år: Hæfte 1 rummer introduktion og værktøjer (om romantikken), eksempelstof til at øve analyse og sammenligne med særttekster og endelig synspunkter at debattere – foruden som nævnt billedstof, der både kan bruges åbnende, fx som anslag, og mere tæt kommenterende. Teksterne i hæfte 2 omfatter litterære tekster i opgave 1 og 2 og en debattekst i opgave 3, der skal sammenlignes med en tilsvarende i hæfte 1. Blandt periodens mange tråde er valgt kerne temaer i opgave 1, mens opgave 2 vinkler romantikken set gennem H.C. Andersen. Opgave 3 lægger et aktuelt perspektiv på "arven" fra romantikken. Det svarer til tidligere periodesæt.

Censorerne udtrykker stor tilfredshed med årets Hf-sæt med enkelte bemærkninger. Samtlige censorer finder temaet 'Romantikken' relevant – 2/3 endda meget relevant. I kommentarerne fremhæves det bl.a., at sættet rammer kernefagligheden og giver kursisterne muligheder for at byde ind med danskfaglighed. 89 % mener (langt de fleste i meget høj grad), at tekstudvalget har en passende bredde og teksterne en passende længde. 66 % finder (de fleste i meget høj grad), at opgaveformuleringerne er præcise, og 89 % (de fleste i meget høj grad), at de giver mulighed for at vurdere opfyldelsen af de faglige mål.

DE ENKELTE OPGAVER, HERUNDER OPGAVEFORMULERINGER OG SÆRTEKSTER

Fordelingen på opgaver var jævnere end de sidste to år, dog stadig sådan, at flest skrev argumenterende artikel. Forholdet mellem de tre opgaver lå tæt på 1:1:2. Karaktergennemsnittet 4,99.

Opgave 1:

Opgave 1 er valgt af flere kursister end i de tre foregående år. Det er tilmed den opgave der scorer det højeste gennemsnit.

Opgave 2:

Opgave 2 er valgt af færre end sidste år og med et ringere gennemsnit.

Opgave 3:

Opgave 3 har lavest karaktergennemsnit af de tre opgaver.

KURSISTERNES BESVARELSER SET I FORHOLD TIL BEDØMMELSESKRITERIER

1. At besvare den stillede opgave, herunder omfang

På spørgsmålet, hvor godt dette er lykkedes, har ingen censorer valgt 'fremragende', men 13 % 'ikke tilfredsstillende'; 50 % svarer 'godt', 38 % 'mindre godt'. Alt i alt et fremskridt i forhold til sidste år. I kommentarerne fremhæver censorerne især, at kursisterne havde problemer med opgave 3: Fagligheden svigter ved karakteristikken af argumentationsmåden. Og diskussionsdelen erstattes af endnu en redegørelse. Disse problemer tager vi op nedenfor i afsnittet Råd og vink.

2. Relevant danskfaglig viden og metode

På spørgsmålet: "I hvilket omfang anvender kursisterne relevant danskfaglig viden?" holder censorerne sig fra yderpunkterne og fordeler sig med ca. 1/3 på "udmærket" og 2/3 "begrænset". I kommentarerne efterlyses bl.a. danskfaglig terminologi i opgave 1, til trods for "den udmærkede hjælp i tekst 1". Der leveres snarere parafrase end systematisk analyse, hedder det. Tilsvarende med opgave 3 (jf. ovenfor om argumentationsmåden).

3. Skriftlig fremstilling

Her ses i statistikken en fremgang i forhold til de senere år: 38 % (mod 19 % i 2015) mener, at "eleverne skriver i overvejende grad korrekt og uden for mange meningsforstyrrende fejl". 62 % afkrydser "Der er generelt for mange sproglige fejl". Ingen yderpunkter. Der nævnes klassiske fejl som bøjningsfejl (fx r-drop) og sammenskrivningsfejl foruden tendens til talesprog.

4. Genre- og formidlingsbevidsthed

Til gengæld er der som sidste år fortsat fremgang at spore mht. genre- og formidlingsbevidsthed. 50 % svarer, at der er sket en positiv udvikling - med plads til forbedringer. 13 % svarer endog, at kursisterne generelt klarer dette godt. Kun 38 % (54 % i 2015) mener, at genre- og formidlingsbevidstheden volder vanskeligheder. Det kommenteres bl.a., at formidlingsbevidstheden måske er lidt stærkere end genrebevidstheden.

CENSORERNES EVALUERING AF OPGAVERSET OG BESVARELSER - DEN DIGITALE PRØVE

PRØVESÆTTET SOM HELHED

Eksamen maj 2016 var anden sommereksamen for forsøget med digital prøve i skriftlig dansk Hf. Dertil kommer sygeeksamen begge år. Forholdet mellem antal kursister ved it- og ordinær prøve har forskudt sig betydeligt: 3651 kursister (1300 i 2015) aflagde prøve i it-sættet – 7144 kursister (10.749 i 2015) havde valgt det ordinære Hf-sæt. Der er m.a.o. en markant stigende tilslutning til it-prøven. It-prøvens karaktergennemsnit (5,08) ligger på linje med den ordinære prøves (4,99).

Prøvesættene følger i deres sammensætning et fast mønster: Der er to analyserende artikler (svarende til 'analyserende oplæg' ved ordinær prøve): opgave 1 med mediestof som grundlag (her: valgvideoer), opgave 2 med en litterær tekst (her: novelle). I disse opgaver *kan* kursisterne bruge materiale fra internettet. I de to andre opgaver *skal* de gøre det: Opgave 3 er en introducerende artikel (her: om pressefoto). Opgave 4 er en diskuterende artikel (svarende til 'argumenterende' ved ordinær prøve), her om "hvordan reality-tv påvirker vores virkelighedsopfattelse".

Censorerne udtrykker meget stor tilfredshed med det digitale prøvesæt. Ved næsten alle spørgsmål svarer censorerne positivt i meget høj grad. 91 % mener, at tekstudvalget har en passende bredde, og alle, at teksterne har passende længde. 91 % mener, at emnet (det må underforstås: for de enkelte opgaver, da sættet jo ikke som det ordinære har et fælles emne) er relevant. 91 % finder, at opgaveformuleringerne er præcise/meget præcise. Alle mener, at de giver god mulighed for at vurdere opfyldelsen af de faglige mål. Og alle mener, at opgaverne giver kursisterne meget gode muligheder for at inddrage relevant materiale fra internettet.

DE ENKELTE OPGAVER, HERUNDER OPGAVERFORMULERINGER OG SÆRTEKSTER

Det er interessant at konstatere, hvor store forskelle i opgavefordelingen der er mellem den ordinære og den digitale prøve, som det fremgår nedenfor.

Opgave 1 og 2: Analyserende artikel

Ved den ordinære prøve steg antallet, der skrev analyserende artikel, til 25,6 %. Men der er stadig langt op til de 50,6 %, der valgte analyserende artikel ved it-prøven, fordelt mellem 38 % til den litterære (ganske som 2015) og 12 % til medianalysen (et fald fra 22 % i 2015). Det udbredte fravalg af introducerende artikel spiller selvsagt en rolle.

Opgave 3: Introducerende artikel

Kun 4,6 % havde valgt denne opgave ved den digitale prøve mod knap 28 % ved ordinær prøve. Censorerne peger entydigt på metateksten som den store udfordring, der kan have skræmt kursisterne væk, men vi kender ikke baggrunden. Nogle censorer mener også, at de forskellige slags materiale kan blive en stor mundfuld – mens andre tværtimod mener, at materialet kan blive for spinkelt. Det nævnes som et problem, at kursisterne i metateksten snarere forholder sig refererende end reflekterende til deres formidlingsvalg: De gør rede for, *hvad* de har gjort, men ikke for *hvorfor*. Nogle bruger også fejlagtigt metateksten som indledning. Hvis kursisterne skal vænne sig til genren, må metateksten tages systematisk op i undervisningen som et opgaveelement, der positivt kan påvirke artiklens kvalitet – se nærmere under Råd og vink.

Opgave 4: Diskuterende artikel

Knap 45 % havde valgt denne opgavetype, helt på linje med den ordinære prøve (46,5 %).

KURSISTERNES BESVARELSER SET I FORHOLD TIL BEDØMMELSESKRITERIER

1. At besvare den stillede opgave, herunder omfang

Censorsvarene ligger her lidt højere end ved den ordinære i midten, idet 80 % svarer godt, 20 % mindre godt. Kommentarerne fremhæver imidlertid flere problemer. Af dobbeltkravet i opgave 1 om at analysere både filmiske og retoriske virkemidler glemmer mange kursister det sidste. I opgave 2 kan det som nævnt knibe med perspektivering.

2. Relevant danskfaglig viden og metode

På spørgsmålet ”I hvilket omfang anvender kursisterne relevant danskfaglig viden?” svarer 60 % ”i udmærket omfang”, 40 % ”i begrænset omfang”. Også her er kommentarerne imidlertid nok så kritiske. Bedst synes kursisterne at klare faglighedskravene i opgave 1 (med fokus på filmiske virkemidler), mens flere censor nævner mangler i opgave 4 mht. analysen af argumentation og generelt virkemidler. Det emne tager vi op nedenfor i afsnittet Råd og vink.

3. Skriftlig fremstilling

Censorevalueringerne er her væsentligt mere kritiske end ved ordinær prøve: Hele 90 % (mod 62 % ved ordinær) afkrydser ”Der er generelt for mange sproglige fejl”. Der nævnes fx talesprogspræg og generelt problemer lige fra tekstsammenhæng (fx manglende overgange) til kommatering. Det kan bero på et tilfælde, at problemet netop udpeges ved it-prøven. Men emnet ’Sprogligt løft’ tager vi op i Råd og vink.

4. Genre- og formidlingsbevidsthed

Censorer udviser her en spredning svarende til ved den ordinære prøve: 10 % mener, at det står godt til, 60 %, at udviklingen er positiv med plads til forbedringer, og 30 %, at mange har vanskeligheder. Der peges på formelle fejl og svagheder mht. layout, teksthenviisning m.m. foruden klassikere som problemer med indledning/afslutning.

CENSORFORSLAG TIL ÆNDRINGER AF HF-IT-SÆTTENE

Censorer ved it-prøven er også blevet bedt om give deres bud på evt. ændringer i prøveformen. Nogle mener, at det mediemæssige kommer til at fylde for meget. Mest til diskussion står selvsagt introducerende artikel. Men holdningerne er delte: Nogle foreslår, at metateksten afskaffes. Men omvendt foreslås det også, at den indføres som element i alle opgavetyper!

RÅD OG VINK TIL DEN DAGLIGE UNDERVISNING

Skriftlig kommunikation er kernen i videnssamfundet, og den kalder på en hel vifte af kompetencer. Derfor er det logisk at undervisningen i skriftlighed har ændret sig så radikalt i de sidste 10-15 år, at vi må tale om et skrivepædagogisk paradigmeskifte. At forstå skrivning som både tænke- og formidlingsredskaber i læring, at se skrivning som en ikke-lineær proces, at udvikle teknikker og praksisser for vejledning og evaluering undervejs, at forankre formidlingsskrivningen i kommunikation og genremønstre er blot nogle af de bærende ideer i dette paradigmeskifte.

Vi kan allerede se tilbage og konstatere, at den ny skrivedidaktik har gennemløbet flere faser:

- Processkrivning
- Genreskrivning
- Ny skriftlighed, progression m.m.
- Responsstrategier
- Processkrivning 2.0

Den første fase handlede om selve grundopdagelsen: vægtforskydningen fra produkt til proces. Næste fase kan ses som et korrektiv: Man må også have blik for slutproduktet og dets kvalitet, og genren er her det afgørende styringsredskab for tekstkvaliteter på heltekstniveau: 'Redegør og diskuter' er skrivehandling – 'diskuterende artikel' er en genre, og man kan udpege de tekstkvaliteter, der gør artiklen god. Ny skriftlighed var et forsøg på at brede ansvaret for en genrebevidst og progredierende skrivedidaktik ud til alle fag. Mange skoler fik progressionsplaner, men dansk bevarede en hovedrolle. Øget (men forskelligt) pres på både elever og lærere har sat rettelser og responsstrategier i centrum og ført til forsøg på nytænkning. Endelig er det som om den teknologiske udvikling har reaktualiseret fokus på processkrivning, nu som 2.0. Platforme som googledocs mv. har vitaliseret kollaborativ skrivning (og elev-/lærer-respons mv).

I hele denne proces har it-udviklingen spillet en afgørende rolle. Derfor er det et logisk skridt at indføre it-prøven. Den har nu været et valgfrit alternativ i to år, og perspektivet i gymnasireformen er, at den ordinære prøveform udfases snarest muligt, så den ordinære prøveform bliver den eneste.

Naturligt nok fokuserer vi i 'Råd og vink' særligt på forhold omkring den nye it-prøve og det daglige arbejde i undervisningen med at forberede kursisten til prøven. Herunder på aspekter i censorrapporterne. Men mange af de vanskeligheder, censorerne peger på, og som også er kendt fra hverdagen, er *fælles* for de to prøveformer. Nedenfor tages flere af sådanne fælles problemer op, som kan være relevante fokusområder i undervisningen. Vi uddyber nogle punkter, som årets censorrapporter har peget på i særlig grad: Kursisternes problemer dels med sproglig korrekthed, dels med perspektivering i analyserende genrer og endelig med at behandle virkemidler og argumentationsmåde i tekster. Dem tager vi op i afsnittene *Det sproglige løft*, *Perspektivering* og *Det danskfaglige*. Desuden oplister vi dels nogle almene fokusområder, dels særlige fokuspunkter i den enkelte genre. Dette sidste følges op med et skema over typiske mulige kvaliteter, henholdsvis fejltyper i genrerne.

IT-PRØVEFORMEN

Det er glædeligt, at lærere og kursister har taget så godt imod den nye it-prøve. Der har været stor lærertilslutning til de konferencer om forsøget, ministeriet har afholdt i både 2014 og 2015. Og antallet af kursister ved it-prøven er steget markant – fra 1/8 i 2015 til 1/3 i 2016. Det forberedende arbejde med prøven gennem den daglige undervisning blev det første år undersøgt af vejledende opgavesæt, som løbende er sendt til skoler og kurser. Bemærk, at disse må efterspørges på den enkelte skole – de ligger ikke på materialeplatformen, der kun rummer eksamenssæt. Hvert sæt består af et trykt hæfte og en cd. Skolerne/kurserne har desuden i juni 2014 modtaget et tilhørende *Lærers hæfte*¹, der nøjere gennemgår den nye prøveform. I Dansk Noter findes en artikel, der orienterer om prøveformen: *Forsøg med digitale prøver*.²

Nedenfor opsummeres kort it-forsøgets grundlæggende elementer og nogle af de råd, man kan give til det daglige arbejde med formen. It-prøven har en række positive muligheder for kursisten – og selvsagt specifikke udfordringer at tage op. Selvom der gælder de samme overordnede bedømmelseskriterier for de to prøveformer, så sætter forsøget nye, stærkt relevante kompetencer i spil hos kursisterne. Der kan især peges på følgende kompetencer:

- Generelt: Evnen til at finde relevant materiale på internettet, særligt i opgave 3 (introducerende artikel) og 4 (diskuterende artikel).
- I opgave 1 (medieanalyse): At analysere og fortolke levende billeder og finde en passende fokuseret skriftlig formidling af analysen.
- I opgave 3, metateksten: At reflektere over egen formidling.

GRUNDELEMENTER I IT-FORSØGET

Med adgangen til nettet følger en række justeringer i forhold til den ordinære prøveform:

1. Det indledende gruppearbejde og det fælles tema for hæftet ophører, hvilket betyder, at der nu kun er ét hæfte med prøvemateriale (mod tidligere to), mens prøvetiden reduceres til 5 timer.
2. Dublering af analyseopgaven – sættet udvides fra tre til fire opgaver. Der stilles to analyseopgaver: Den ene opgave bygger på et digitalt tekstforlæg, det kan fx være en kortfilm, en kampagnofilm mv., men kan også fx være en tale. Den anden opgave bygger ofte på et trykt forlæg, typisk en literær tekst, evt. suppleret med støttemateriale i skrift eller billeder (fx klip fra anmeldelse, forfatterinterview o.l.). Samtidig ændrer genren 'analyserende oplæg' navn til 'analyserende artikel'.
3. Tydeligere betoning af formidlingsaspektet i den introducerende artikel – besvarelsen ledsages af metatekst. For at styrke den anvendelsesorienterede dimension i den skriftlige prøve skal der lægges eksplicit vægt på formidlingsaspektet. Opgavehæftet præsenterer et emne, et tekstmateriale (evt. digitalt) og en opgaveformulering. Kursisterne får til opgave at forholde sig til dette emne og introducere det for læseren i en klar, vinklet og nuanceret form, der dels afspejler genrebevidsthed om den specifikke genre, dels tager sproglige og formidlingsmæssige hensyn til den intenderede læser. Adgangen til internettet vil være kursisternes mulighed for at finde relevant supplerende materiale, der kan sikre nuance, bredde og udsyn i deres formidlende tekst. Som noget afgørende nyt skal den formidlende tekst følges op af en metatekst, hvor kursisterne reflekterer over deres

---

¹ [Lærers hæfte, 1](#)

² Eriksen og Østergaard: *Forsøg med digitale prøver*. Dansk Noter 2/juni 2014

valg af fx stil, sprog tone, materialevalg, søgestrategier, anvendte danskfaglige metoder, argumentationsformer og vinkel. Metateksten er bl.a. kendt fra den formidlende opgave i dansk på hhx samt i SRP-formidlingsopgaven på stx.

SØGNING PÅ INTERNETTET

Forsøget med digital prøve vil uundgåeligt medføre, at man træner kursisterne (mere) i målrettet søgning på internettet, i kritisk vurdering af søgeresultater, i god skik mht. henvisning og brug af netkilder m.m. Se hertil også artiklen *Tips til internet til skriftlig eksamen i dansk*.³ Den nye prøveform vil således fint kunne bidrage til, at den 'digitale dannelse' indgår og styrkes i danskfaget. Et skærpet fokus på at inddrage nettet i selve undervisningen vil også styrke forbindelsen mellem det mundtlige og det skriftlige arbejde i faget.

Bemærk, at der i den analyserende opgave sjældent stilles krav om, at kursisten skal inddrage materiale fra internettet. Det skyldes hensynet til, at kursisten kan koncentrere sig om den mere dybtgående analyse, der tilsigtes i denne opgave. Internettet er her snarere en mulighed for støtte til relevant viden om forfatter, periode, genre, analysebegreber o.l.

I de to andre genrer er inddragelsen af internettet derimod typisk et krav. Også her kan der indgå en vidensstøttende funktion: I begge tilfælde skrives der nemlig her om et emne, modsat de analyserende opgavers fokus på teksten (i udvidet forstand: skrift, billede, lyd). Dertil kommer, at kursisten i den diskuterende opgave skal inddrage andre synspunkter på emnet. Derfor gælder det om i undervisningen at træne færdigheder i og sansen for at finde dynamisk materiale, der ikke blot fx varieret gentager hovedtekstens synspunkt.

KOMPETENCEBREDDE OG INTRODUCERENDE ARTIKEL

Lige så glædelig den markante tilslutning til it-prøven er, lige så bekymrende er det, at den introducerende artikel har så lav tilslutning. Det er naturligvis i ethvert fag lærerens pligt at sikre, at alle kursister har opnået den kompetencebredde, læreplan og vejledning foreskriver, herunder har fået erfaring med alle skriftlige opgavetyper. Det udelukker ikke, at en kursist kan vælge sin favoritgenre. Men alle må have gjort erfaringer med alle genrer. Flere censorer formoder, at mange kursister fravælger introducerende artikel, fordi de opfatter metateksten som en slags stopklods og et besværligt ekstrakrav. Der ligger en særlig opgave for lærerne i at overbevise kursisterne om, at metateksten tværtimod kan være en dynamo, som befrugter den artikel, de skal skrive. Det afgørende er timingen: I stedet for at se metateksten som et "appendiks", der skrives efter artiklen, må kursister anbefales at arbejde med den sideløbende med selve artiklen. Ved hele tiden under skrivearbejdet at stille de spørgsmål til artiklen, som metateksten skal indeholde, kan formidlingsarbejdet hjælpes på vej og blive mere bevidst – med et bedre slutresultat som den sandsynlige følge.

I den introducerende artikel skal internettet inddrages med sans for, hvad der egner sig til at formidle den introducerende fremstilling af emnet. Det skal bl.a. ske under hensyntagen til den centrale tekstbehandling af opgaveteksten som hovedeksemplet i forhold til emnet. Det vil typisk være relevant at inddrage både teoretisk stof og supplerende eksempler, der kan udbygge de nuancer af emnet, hovedteksten giver.

---

³ *Tips til internet til skriftlig eksamen i dansk* <http://goo.gl/4VJBNs>. Det direkte link findes her: <http://goo.gl/YNScPy>

Både censorer, lærere og kursister må være opmærksomme på, at kravene til den introducerende artikel skal balanceres i forhold til kravet om også at skrive en metatekst. Man kan ikke forlange samme udførlighed i fremstillingen. Det afgørende er, at kursisten viser relevant formidlingsbevidsthed og opfylder generkravene til artiklen.

Metateksten er indført som element netop for at styrke denne bevidsthed. Den er tænkt som en kort tekst (300 ord), hvor kursisten skriver i jeg-form om de helt konkrete overvejelser bag artiklens formidling. Med henvisning til de specifikke valg, der er truffet, skriver kursisten fx om hensigten med at inddrage det stof, der er brugt i artiklen ud over det i opgaven givne. Herunder om det fokus, der er valgt – blandt flere mulige. Og tilsvarende om artiklens form og opbygning, evt. særlige virkemidler. I sådanne refleksioner viser kursisten en faglighed. Den er også til bedømmelse ved eksamen. Og også derfor er det så vigtigt, at metateksten ikke praktiseres som en “gummistempelløsning” med helt generelle udsagn om god formidling. Overvejelserne skal gå på *denne* artikel – og vise det i praksis. Der kan som sagt næppe være tvivl om, at arbejdet med en sådan tekst i sig selv vil være særdeles fremmede for kursistens formidlingsbevidsthed. Man kan træne kursisterne i at forholde sig netop reflekterende til deres artikel, ikke blot efter skrivningen, men jo i særlig grad undervejs: At stille konkrete spørgsmål til fx, hvad det selvvalgte supplerende materiale skal “kunne” i forhold til resten, hvad formidlingspointen i indledning og afslutning skal være, hvordan det sikres, at artiklen får en både introducerende og tilpas dækkende behandling af emnet, og at fremstillingen har en danskfaglig tyngde, herunder brug af relevante fagbegreber.

MEDIEANALYSEN

For nogle lærere vil it-prøven måske også betyde, at medieanalysen får en mere tydelig og måske mere udfoldet plads i undervisningen. Opgavetypen vil for en del kursister utvivlsomt være en kærkommen udvidelse af valgmulighederne og i god overensstemmelse med deres præferencer og læreplanens krav. På emu.dk ligger en artikel med refleksioner over forskellige måder at gribe analyserende artikel i medieanalyse an⁴. Det er værd at være opmærksom på, at det er en danskfaglig medieanalyse, der tilsigtes, også ved it-prøven. Visse mediespecifikke analyseværktøjer er nødvendige, men talrige greb og begreber, som kursisterne er fortrolige med fra den litterære analyse, er fuldt anvendelige også her, jf. vejledningen til læreplanen.⁵ Se nærmere om filmiske virkemidler i medieanalysen under afsnittet *Det danskfaglige*.

FORMALIA VED DEN DIGITALE PRØVEFORM

Ved siden af en generel anbefaling af en styrkelse af den digitale undervisningspraksis er der grund til at understrege nogle formelle spørgsmål omkring prøveformen:

- Selv om internettet er et legalt (og i nogle opgaver obligatorisk) ressourcerum, er det fortsat forbudt at kommunikere med omverdenen. Man må gerne opsøge sociale medier som eksempelvis Facebook, hvis formålet i henhold til en opgaveformulering er at undersøge kommunikationsformen eller foretage en analyse af brugerfladen. Men man må aldrig indlede eller svare på en henvendelse.
- Det anbefales, at man træner kursisterne i hensigtsmæssig henvisningspraksis, når de anvender materiale fra internettet. Genrerne i skriftlig dansk lægger ikke op til, at man indsætter et utal af

---

⁴ [Analyse af levende billeder i dansk](#)

⁵ Vejledning dansk HF https://uvm.dk/~media/UVM/Files/Udd/Folke/PDF11/110512_HF_DanskA_vejledning.pdf s.14-15

fodnoter i en tekst. Det bryder med den intendede kommunikationssituation. Imidlertid nødvendiggør prøvekonceptet, at en censor (eller en skoleleder ved mistanke om snyd) har mulighed for at følge kursistens referencer til sider på nettet.

- Det anbefales, at man træner kursisterne i, hvordan de skal dokumentere deres iagttagelser, når de analyserer digitalt materiale. Der er ikke én rigtig måde at dokumentere på, men det er vigtigt, at drøftelsen har været ført med kursisterne. Man kan:
  - transskribere passager fra eksempelvis en spillefilm eller en radioudsendelse
  - referere til passagen med minut- og sekundangivelser
  - indsætte skærmdumps, der dokumenterer en bestemt (frossen) scene.
- Vi gør opmærksom på, at der ved it-prøven indføres en henvisningspraksis, som bryder med den hidtil gældende praksis, at der ikke henvises med fodnote til anvendt materiale. Fremover vil det være et krav, at alle kilder skal dokumenteres, men anvendt materiale skal ikke vedlægges i form af bilag, ligesom kursisten heller ikke forventes at lave en litteraturliste. Det anbefales at følge denne praksis (se nærmere i ovennævnte *Lærerens hæfte*):
  - Når kursisten citerer fra en tekst i hæftet, skal der skrives side og linjetal i parentes i kursistens besvarelse. Hvis det er et videoklip, skrives minut- og sekundtal.
  - Når der henvises til eller citeres fra trykt materiale eller en tekst på internettet, skal teksten præsenteres i kursistens besvarelse med de fulde oplysninger og oplyses i en fodnote med følgende oplysninger:

Internetmateriale: Forfatter. *Titel*. Udgiver, årstal. Besøgt (datoangivelse). Link.
Trykt materiale: Forfatter. *Titel*. Udgiver, årstal.

FOKUSOMRÅDER

Det nedenstående afsnit rummer en opstilling af typisk anbefalede indsatsområder i undervisningen.

GENERELLE FOKUSOMRÅDER

- Systematisk arbejde med undervisning i skriftlighed.
- I det skriftlige arbejde planlægges der med progression (jf. Læreplanen Hf Dansk pkt. 3.2). Det vil sige fra arbejdet med mere elementære skrives handlinger til de komplekse prøveformer.
- Det anbefales, at arbejdet med det skriftlige kombineres med det mundtlige i en stadig vekselvirkning.
- Ved ordinær prøve: Optimering af gruppearbejdet og brugen af hæfte 1, bl.a. ud fra en skærpet bevidsthed om, hvordan og med hvilke hensigter materialet er sammensat.
- Arbejde med balance og sammenhæng i besvarelsene, dels mellem emne og tekstanalyse, dels mellem fællestekster og særtekst – hvor den svagere besvarelse kan tendere til at fylde op med resultaterne af gruppearbejdet ved at gennemgå hele materialet og således overskygge særtekstarbejdet.
- Danskfaglighed og relevans; fx kan man se en del besvarelser, der pr. automatik gennemgår appelformer, uanset relevans.
- Styrkelse af formidlingsdimensionen, herunder det nødvendige hensyn til, at læseren ikke kender materialet.
- Sproglig korrektur, herunder opmærksomhed på sproglig afsmitning.

DET SPROGLIGE LØFT

Der er i disse år et stærkt øget fokus på skolers evne til at løfte kursisters og elevers niveau. Det er en kompleks problemstilling og givetvis et projekt, der kræver en flerstrengt indsats. De strenge, der indgår i den moderne skrivedidaktiks store instrument, som vi beskrev i begyndelsen af Råd og vink, vil rimeligvis kunne indgå i og på den lange bane resultere i et løft, selvsagt afhængigt af udgangspunktet. Men der kan måske være grund til også at pege på en mere specifik sproglig indsats i denne sammenhæng. I den moderne skrivedidaktik er det god latin at lære elever, at tekstrevision skal foretages ”oppefra og ned”; dvs. at de tekstlingvistisk højere niveauer kommer før de lavere. Det giver ikke mening at kaste sig over komma- og stavfejl i et afsnit, hvis hele afsnittet snarere bør udgå eller helt omkrives. Så logisk denne tilgang er, bør den dog ikke føre til, at man negligerer arbejdet med formalsproglig korrekthed. På vel snart sagt ethvert hf-hold findes der kursister, for hvem selve det at skrive en tekst, der ikke alvorligt hæmmes af sprogfejl, er den primære vanskelighed – og en hindring for yderligere udvikling. Vi må ikke glemme disse svage kursister, selv om kampen for at løfte dem kan være hård. Der findes både på nettet og i bogform mange ressourcer, som kan hjælpe processen på vej. Et samarbejde med læsevejledere o.l. kan også være guld værd her. Se videre nedenfor i afsnittet Den gode, sammenhængende tekst.

PERSPEKTIVERING

Som nævnt under opsummering af censorevalueringer beretter flere censorer om problemer med perspektivering, både i medieanalysen og i den litterære analyse. Problemerne er mangfoldige: Perspektiveringen kan simpelthen mangle. Eller den være mangelfuld mht. faglig viden. Ofte fremstår den som et påklistret tillæg uden eksplicit forbindelse med analysen. Den kan være en ren reproduktion af nogle generelle forhold omkring genre eller periode, som sjældent fører til en pointe. Disse problemer må man tage op i undervisningen og vise kursisterne, hvordan en perspektivering kan komme til at virke som en naturlig forlængelse af den konkrete analyse. Forbindelsen kan styrkes både i indhold og formidlingsmæssigt ved, at man både i indledningen og i analysen peger frem mod et perspektiv, og ved i perspektiveringen at knytte direkte an til analysen. Ligesom analysen bør være vinklet, bør perspektiveringen være det. Det kan være meget nyttigt i det mundtlige arbejde i forbindelse med en tekstgennemgang at træne perspektivering ved at undersøge, hvad håndbøger og netressourcer kan tilbyde, og hvordan man så gør koblingen til teksten mere specifik.

En censor anfører, at nogle kursister har forstået kravet i it-sættet, opgave 2, ”Giv en perspektivering til fx tema eller genre” som opfyldt ved at bestemme novellens tema. Det er selvsagt ikke tilstrækkeligt: Perspektivering er at sætte en tekst i forhold til noget uden for den selv. En god metode til at modvirke, at perspektiveringen bliver for generel, er at nævne nogle konkrete andre teksteksempler som parallelle eller måske kontrasterende eksempler, der kaster et andet lys over temaet eller genren. En censor spørger, om man i it-sættet, opgave 2, ville kunne perspektivere til senmoderne samfundsforhold. Svaret må være, at det sagtens kan falde ind under en tematisk perspektivering – blot gælder også her, at koblingen til og fra novellen må gøres så konkret som muligt. Faren er en ”gummistempelløsning”, hvor den samme abstrakt-almene perspektivering til det senmoderne kan genbruges igen og igen.

DET DANSKFAGLIGE

I censorernes tilbagemeldinger finder man genkommende udsagn om, at kursisterne i deres analytiske behandling af tekst- og billedmateriale har vanskeligheder ved at foretage en relevant undersøgelse af den mere form- eller udtryksmæssige dimension. Det gælder bl.a. analysen af filmiske, litterære og retoriske virkemidler. Og det gælder karakteristikken af måden, en tekst argumenterer på. Disse problemer peger lige ind i en kerne af danskfaget. I mange fag indgår tekstanalyse som et vigtigt analyseredskab. For danskfaget er det et særligt karakteristisk træk, at vi tilstræber en dobbelt optik i tekstanalysen: Et fokus dels på tekstens ’hvad’: dens indholdsmæssige dimension (fx stof, handling, tematik, holdning), dels på dens ’hvordan’: dens form- eller udtryksmæssige dimension (virkemidler, fremstillingsmåde, argumentationsform). ’Hvordan’-aspektet rummer i sig undersøgelsen af, hvordan teksten intenderer at virke. Og det er nok i højere grad et væsentligt element i analysen i dansk end i mange andre fag med tekstanalyse.

De problemer, vi som dansklærere kan have med denne dobbeltoptik, er flerfoldige. Hvis vi tager udgangspunkt i årets censorrapporter, ser vi to forskellige meldinger: 1. Mange kursister igonerer simpelthen kravet om analyse af ’hvordan’ – og står derfor svagt mht. danskfaglighed. 2. Mange kursister foretager analysen af ”hvordan’ som en pointeløs ophobning af iagttagelser uden konsekvens for den overordnede og samlede behandling af teksten (hvad enten det er en medietekst, litterær tekst eller debattekst). At udsagnene går imod hinanden, svækker ikke deres sandhedskraft – forskellige kursister gør jo noget forskelligt. En systematisk undervisning i ’hvordan’-aspekter må vel kaldes uomgængelig – for at løse problem nr. 1. Problem nr. 2 kræver nok mere besindighed hos læreren. Selvsagt er det et mål i analysen at

forbinde de to dimensioner. En dansklærer vil fx lære sine elever at reflektere over, hvad (litterære og film-) sproglige-stilistiske virkemidler har af konsekvenser for, hvordan læsere/seere opfatter indholdsstørrelser – både fx personer og handling og mere overordnede betydningsstørrelser som tematiske og diskursive virkninger. Det betyder ikke, at man i undervisningen ikke kan træne analysen af formtræk fokuseret. Kursisterne må jo have et fagligt relevant begrebsæt og beskrivelsessprog som værktøjskasse til denne analyse. Men der ligger også en fælde for kursisten i formanlysen, som i den faglige debat ofte omtales som ”den formalistiske blindgyde”. Begrebet sigter til de mange tilfælde, hvor formanlysen kan få karakter af en atomistisk opregning af enkelttræk. Formelementerne navngives måske korrekt og dokumenteres måske udmærket med eksempler fra teksten, men analysen kan alligevel komme til at fungere som en isoleret ’show off’ af fagterminologi. Selvsagt skal kursister have en vis credit for at tilegne sig og anvende fagterminologi. Men vi må bestræbe os på at lære dem den tættest mulige funktionelle forbindelse mellem form- og indholdsbetragtninger.

Problemet kan fx ses i opgave 1 ved it-prøven (og tilsvarende, når medieanalyse indgår fx i opgave 3, introducerende artikel). Her er det vigtigt at understrege, at det er en danskfaglig medieanalyse, der tilsigtes. Det kommer bl.a. til udtryk i de fokusangivelser, der gives i opgaven, som typisk vil lægge op til, at formanlyse forbindes med indholdsanalyse. Visse mediespecifikke analyseværktøjer er nødvendige, som det også er fastholdt i læreplanen. Men det er vigtigt, at man ikke forfalder til en atomistisk opregning af filmiske virkemidler. Talrige greb og begreber, som kursisterne er fortrolige med fra den litterære analyse, er desuden fuldt anvendelige også her.

I den argumenterende/diskuterende artikel viser de nævnte problemer sig ofte, når besvarelserne skal inddrage måden, der argumenteres på, fx *gøre rede for* eller *karakterisere* den måde, der argumenteres på. Specielt det sidste betyder, at man skal vise, hvad der er særligt iøjnefaldende og karakteristisk ved tekstens argumentationsmåde. Men selv hvor redegørelse er instruksen, er hensigten ikke, at man skal foretage en minutios opstilling af alle centrale argumenter i Toulmins model og derefter opregne samtlige stilistiske figurer o.a. retoriske virkemidler. Og så skal man undgå ”den formalistiske blindgyde”. Fagsproget skal bruges – men det skal bruges efter hensigten: at karakterisere det væsentlige. Dét vil ofte inkludere stilistiske iagttagelser. Men vigtigst er at gøre sine iagttagelser funktionelle og vise blik for, hvordan argumentationsmåden virker i forhold til helheden og tekstens projekt. Ofte kan det være mere afgørende at undersøge fx, om der i vid udstrækning argumenteres ved at generalisere ud fra enkeltteksempler (og det kan så evt. beskrives vha. et begreb som hjemmel). I Hf-sættene bruger vi ikke så tit det begreb, der anvendes i de tilsvarende stx-opgaver: karakteristik af argumentationsformen. ”Argumentationsmåde” er umiddelbart bredere. Men fremgår dog af årets censorrapporter, at problemet i mange Hf-stile ikke er, at gennemgangen af argumentationsmåden er for grundig, men snarere det modsatte. Ofte bliver det blot til nogle få ord om tekstens brug af appelformer. Det hele er et spørgsmål om at finde en fornuftig vægtning i forhold til opgavens helhed.

Instruksen i opgaveformuleringerne vil ofte angive afsnittet om argumentationsmåden som en del af redegørelsen: Du skal gøre rede for synspunkterne... herunder gøre rede for måden, der argumenteres på. Ofte vil det give den mest sammenhængende og fleksible fremstilling at finde en form, hvor man integrerer argumentationsmåde-delen i den øvrige redegørelse. Men man må også have forståelse for, at det kan være svært for kursisten i situationen at overskue en sådan sammenfletning. Det er mao. fuldt tilladt at holde de to dele adskilt. Men et evt. særskilt afsnit om argumentationsmåden bør altså søge at udlede samlende, konklusive bestemmelser om virkningen af de træk, kursistens artikel har fremhævet.

GENRERNE

I det efterfølgende afsnit 'Opgavegenrerne – kvaliteter og fejltyper' opregnes i skematisk form typiske kvaliteter, henholdsvis fejltyper i den enkelte genre. Her skal blot kort nævnes genkommende særlige fokuspunkter i den enkelte genre:

Det analyserende oplæg/Den analyserende artikel

Det anbefales at have fokus på relevant inddragelse af danskfaglig viden og analysegreb samt i analyserende oplæg fokus på, hvordan man skriver om et emne vha. analysen og ikke lader denne stå isoleret.

Den introducerende artikel

Det anbefales at fokusere på formidlingsgreb som bevægelsen fra konkret til abstrakt og på forholdet mellem emne- og tekstbehandling, herunder på hvad der forventes, når man skal 'karakterisere', 'undersøge' o.l. Ved it-prøven desuden på at udarbejde metateksten.

Den argumenterende/diskuterende artikel

Det anbefales at have fokus på, hvad det vil sige at diskutere synspunkter – og på balancen mellem redegørelse og diskussion. Årets censorevalueringer peger specifikt på dette problem: tendensen til at erstatte en egentlig diskussion med en blot redegørende fremstilling af "modteksten". Det gælder både ved ordinær og it-prøve. I diskuterende artikel desuden på at lære at inddrage materiale fra internettet sådan, at diskussionsdelen bliver dynamisk – i stedet for at vælge synspunkter, der ligger for tæt på de allerede behandlede. Censorerne evaluerer giver fortsat anledning til at præcisere arbejdet med argumentationsmåden, se ovenfor under 'Tekstanalyse i dansk'.

SLUTKOMPETENCER

Ved siden af specifikke forhold i de enkelte opgavetyper kan man pege på følgende genkommende centrale områder, som undervisningen i skriftlighed med særlig grund kan fokusere på, navnlig i de senere faser af Hf-forløbet, hvor opmærksomheden rettes mod slutkompetencerne. (For en mere udfoldet fremstilling, se *Råd og vink 2012*).

PRØVEFORMEN OG SAMSPILLET MELLEML DENN ELEMENTER

Hf-prøveformen, både den ordinære og den digitale, gør det nødvendigt, at man træner dens elementer – men selvsagt ikke fra dag 1, jf. arbejdet med progression. I den ordinære er det vigtigt dels at optimere gruppearbejdet, dels at forbinde det hensigtsmæssigt med den individuelle del. *Råd og vink 2012* rummer som bilag en udvidet øvelse, *Baglæns til fuld stil*, der går en alternativ vej: Modsat eksamen tager den udgangspunkt i nærlæsning af særtteksten og bevæger sig derfra til fjernlæsning, inddragelsen af hæfte 1, og endelig til arbejdet med at skabe en sammenhængende artikel.

Den nævnte øvelse gennemgår tillige de naturlige trin i arbejdet frem mod en fuld eksamensbesvarelse. Disse trin er resumeret i en mere generel oversigt: *Hvordan kan opgaven bygges op*, der findes som bilag i *Skriftlig dansk 2015*.

I den digitale prøveform har man ikke længere udfordringen om at optimere gruppearbejdet og forbinde hæfte 1 og 2. Men der ligger her en lige så vital opgave i at træne den hensigtsmæssige forbindelse af den

tekstnære behandling af en opgivet centraltekst og mere overordnede elementer i besvarelsen, fx perspektiveringsdel eller belysning af et emne. Dertil hører selvsagt koblingen mellem centraltekst og materiale, kursisten selv finder på nettet.

DET FAGLIGE, TAKSONOMISKE LØFT

Tidligere udgaver af *Råd og vink* (fx 2012) pegede på, hvordan man i undervisningen bl.a. kan udnytte skriftligheden til at træne kursisterne i at formulere mere syntetiserende dele af analysen. Det er centralt at løfte arbejdet ud over det skematiske og partikulære og træne kursisterne i at formulere sig sammenhængende om mere overordnede bestemmelser som tekstens projekt, sammenhængen mellem dens 'hvad' og dens 'hvordan', dens forbindelser til andre tekster mv. – alt efter tekststart og opgavetype.

DEN GODE, SAMMENHÆNGENDE TEKST

At skabe en sammenhæng mellem indhold ('hvad') og form ('hvordan') i kursistens egen stil er et indlysende mål. Under disse to deloverskrifter kan man samtidig sammenfatte de fire bedømmelseskriterier: De indholdsmæssige: 'At besvare den stillede opgave' og 'Relevant faglighed' – og de formmæssige: 'Skriftlig fremstilling' og 'Genre- og formidlingsbevidsthed'. Som nævnt i afsnittet 'Det sproglige løft' kan den skriftlige fremstilling tiltrække sig megen opmærksomhed, ikke mindst negativ. Der kan være grund til som lærer (og som kursist) at arbejde med en slags dobbeltbevidsthed: På den ene side anbefales det, at man ikke overfokuserer på de trinlavere sprogniveauer og alene træner fx retstavning, kongruens, tegnsætning o.l. Det sproglige område er mangfoldigt, og ligesom man som censor skal sammentænke fire kriterier til en helhedsvurdering, skal man også som lærer og censor få et helhedsblik på den skriftlige fremstilling. Det anbefales ikke, at tekstlingvistiske kvaliteter som afsnitsdannelse og tekstbånd står mindre i centrum. Det kan endda være anbefalelsesværdigt at lære kursisterne at rette og forbedre deres tekster "ovenfra og ned": det globale før det lokale. Struktur, anslag, afrunding, overgange er væsentlige fokusområder.

På den anden side er det naturligvis ikke nogen god idé hverken som kursist eller lærer at opgive bestræbelser på at skrive et så fejlfrit, flydende, sammenhængende og klart kommunikerende dansk som overhovedet muligt. Og derfor skal man som dansklærer give dette mål en passende plads i undervisningen. Det sproglige løft er en vigtig del af det samlede løft, som er hele undervisningens mål.

OPGAVEGENRERNE – KVALITETER OG FEJLTYPEN

Nedenfor er oplyst typiske mål og kvaliteter såvel som typiske fejl i den enkelte genre. I listerne er inkluderet de ændringer, der findes i it-prøveformen.

ANALYSERENDE OPLÆG / ANALYSERENDE ARTIKEL

- Der er altid krav om analyse, typisk også om fortolkning.
- Det skal forstås sådan, at analysen skiller teksten (uanset om tekstens medie er skrift eller billeder) ad i dens elementer, fortolkningen samler til en helhedsbestemmelse af tekstens indbyggede intention.
- Genstanden er i analyserende oplæg typisk en skønlitterær tekst, men kan dog også være fx et essay eller en journalistisk tekst (fx reportage, feature) med ”litterære kvaliteter”.
- Det samme gælder ved it-prøveformen analyserende artikel, som også findes i en medieversion (typisk: opgave 1), hvor genstanden er fx kortfilm, spillefilm, dokumentarfilm, kampagnefilm, radiogenrer m.m.

Analysen:

- Centralt står anvendelse af relevant danskfaglig terminologi
- Anvisninger til analysen giver hjælp til at åbne og fokusere analysen. Men de angiver ikke det eneste undersøgelsesfelt (jf. formuleringen ”herunder skal du”)
- Tekstanalyse i dansk indebærer altid det dobbelte perspektiv: tekstens ’hvad’ (indholdsside) og tekstens ’hvordan’ (udtryksside). Analysen må søge at forbinde de to aspekter og undgå løsrevne formelle iagttagelser.

Tekst/emne:

- Analysen skal i analyserende oplæg altid sættes i bredere kontekst: Emnet/ Hæfte 1.
- I den analyserende artikel er fokus på selve analysegenstanden, og der vil normalt ikke være angivet et emne, men der vil ofte spørges til perspektiveringer

Form:

- Begge genrer er tænkt som sammenhængende, afrundet prosa
- Undgå i analyserende oplæg spørgsmål til holdet eller direkte læserhenvendelser

Bedømmelsen:

- Vis rummelighed i bedømmelsen
- Der vil altid være flere mulige bud på, hvad særtæksten kan vise om emnet
- Der kan ikke forventes en bestemt vinkling i analysen, men den retningsbestemte anvisning skal naturligvis følges
- Der stilles ikke krav om udtømmende analyse

Tjekliste:

Lever besvarelsen op til nedenstående krav?

- opfylder opgavens krav og anvisninger
- markerer en vinkel på stoffet
- analyserer
- gør brug af relevant danskfaglig viden
- har tekstfokus
- har overblik over materialet
- går tæt på teksten
- har blik for tekstens sammensathed

- dokumenterer, citerer og henviser
- fortolker på baggrund af analysen
- viser, hvordan teksten belyser emnet (ordinær prøve)
- inddrager (i analyserende oplæg) fællesmateriale relevant og med en idé
- perspektiverer ud fra det givne fokus

Fejltyper

- At skrive opgaven som et mundtligt oplæg, fx i punktform eller med henvisning til en konkret situation i klassen
- At opstille en liste med spørgsmål til holdet (giv eget bud på det væsentlige)
- At bruge en analysemodel for slavisk og ufokuseret
- Ved ordinær prøve: At blive hængende for længe i fællesmaterialet
- At overfokusere på analysen, så perspektivering bliver for svag
- At bringe for mange udokumenterede påstande
- At bringe for meget referat eller for mange citater eller for isolerede iagttagelser uden at bruge dem til noget
- At fylde op med for meget stof fra noter eller håndbøger i faget, som ikke bruges til noget
- At gøre fortolkningen for bleg og umarkeret
- At lade en subjektiv vurdering af teksten fylde for meget

INTRODUCERENDE ARTIKEL

- Artiklen skal ”skabe interesse for emnet, præsentere det og give overblik over det, eksempelvis ved at tage udgangspunkt i noget konkret, enkelt og interessant og derfra gradvist bevæge sig frem mod en mere abstrakt og sammensat oversigt over emnet”
- Med andre ord: emnet står mere i centrum end ved det analyserende oplæg
- Særteksten kan være litterær eller ikke-litterær, i it-prøven evt. i digital form
- Kravet til undersøgelsen af særteksten går typisk på at karakterisere dens særlige måde at forme emnet på, dens virkemidler o.l. – et hvordan-aspekt. Det er underforstået, at dette sættes i relation til indholdssiden – men mindre udførligt end i analyserende oplæg/analyserende artikel

Metatekst

Den introducerende artikel følges i it-prøven op af en metatekst, hvor kursisterne reflekterer over deres valg af fx stil, sprog tone, materialevalg, søgestrategier, anvendte danskfaglige metoder, argumentationsformer og vinkel.

Bedømmelsen

- Vis rummelighed i bedømmelsen:
- Det er ikke en fejl, hvis artiklen trodser vejledningens råd om at begynde i noget konkret. Men det kan hæmme formidlingen og funktionen ‘at introducere’
- Den introducerende genre inviterer i højere grad end de øvrige til at inddrage en del materiale fra hæfte 1/fra nettet. Også censor må medtænke denne udfordring – selv om supplerende materiale også her skal inddrages med en pointe og ikke må overskygge særteksten.

Tjekliste

Lever besvarelsen op til nedenstående krav?

- opfylder opgavens krav og anvisninger
- formidler emnet på en interessevækkende måde
- forholder sig indførende til emnet
- får behandlingen af særteksten til at belyse emnet

- gør brug af relevant danskfaglig viden
- dokumenterer
- inddrager relevant materiale fra hæfte 1/fra nettet
- skaber overblik over emnet og materialet
- afrunder og sætter emnet i perspektiv

Fejltyper

- At skrive artiklen som en skolestil eller rapport med "akademisk" præg
- At ramme et for højt abstraktionsniveau i begyndelsen
- At skrive indforstået
- At blive stående på samme abstraktions- og vidensniveau gennem hele artiklen: M.a.o.: at bruge cirkelkomposition i stedet for trappe-komposition
- At bringe for meget referat eller for mange citater uden at bruge dem til noget
- At fylde op med for meget stof fra noter eller håndbøger i faget, som ikke bruges til noget
- At en personlig vurdering af tekst eller emne står uden argumenter

ARGUMENTERENDE/DISKUTERENDE ARTIKEL

- Den argumenterende artikel (ved it-prøven omdøbt til diskuterende artikel) indeholder altid et krav om redegørelse og diskussion af særttekstens synspunkter med inddragelse af fællestekst/ved it-prøven: materiale, som kursisten finder på internettet
- Opgaven til typisk tillige direkte kræve: Karakteristik (e.l.) af måden, der argumenteres på
- Den argumenterende/diskuterende artikel skal herigennem give overblik over en problemstilling (emnet)
- Eksaminandens egen holdning kan inddrages - men må ikke erstatte den undersøgende og perspektiverende diskussion

Bedømmelsen

- Vis rummelighed i bedømmelsen:
- En evt. karakteristik kan bestå i en egentlig argumentationsanalyse, men den kan også bero på en bredere forståelse af "argumentation" – måden, der argumenteres på i tekstens fremstillingsform. Ingen krav om bestemte metoder og begreber

Tjekliste

Lever besvarelsen op til nedenstående krav?

- opfylder opgavens krav og anvisninger
- redegør og karakteriserer
- gør brug af relevant danskfaglig viden
- har emnefokus
- har overblik over materialet og problemstillingen
- slår ned på træk i særteksten, som er centrale for emnet
- dokumenterer
- inddrager relevant materiale fra hæfte 1/fra internettet
- diskuterer problemstillinger, som er centrale for emnet
- argumenterer
- afrunder

Fejltyper

- At referere særteksten fra A til Z

- At tillægge en journalist synspunkter fra interviewpersoner
- At blande sin egen holdning ind i selve redegørelsen
- At udforme diskussionen som endnu en redegørelse
- At en subjektiv vurdering af teksten står uden argumenter – og evt. erstatter diskussionens ”venden og drejen”
- At skrive en "fristil" om emnet uden grundlag i teksterne

BILAG

OPGAVESÆT TIL HF-PRØVEN I SKRIFTLIG DANSK SIDEN 2006

(nævnt for hvert år i rækkefølgen maj-, august-, decembersæt)

Sæt fra 2010 og frem er tilgængelige på <http://materialeplatform.emu.dk/eksamensopgaver/>

Login: unilogin.

Fra 2017 vil der være decembersæt til it-prøven.

2006

- Fantasi/virkelighed – eventyr m.m.
- Sproglig fornyelse
- Hvordan litteratur og kunst kan bruges, ideologisk m.m.

2007

- Forholdet skønlitteratur/journalistik (herunder: fortællende journalistik)
- Fortællingen
- Reklamer

2008

- Sprog, der påvirker
- En kanonforfatter: Tom Kristensen
- Nyheder

2009

- Selvfremstilling, forfatteres og internetbrugeres
- Storbyen i litteraturen
- Billedsprog

2010

- Samtaler
- Humor
- Politisk kunst og litteratur

2011

- Fortælleren
- Argumentation
- Steder

2012

- Det moderne gennembrud
- Krig
- Politisk kommunikation

2013

- Nye medier
- Sprog som udtryk for holdninger
- Erindring

2014

- Velfærdssamfundet
- Køn
- Kulturmøder

2015

- Nyheder + IT-sæt
- Sproglige virkemidler + IT-sæt
- Eksistens

2016

- Romantikken + IT-sæt
- Sange + IT-sæt